

BIBLISK-LUTHERSKT MAGASIN

ÅRGÅNG 5
NUMMER 1
2020

Sida

INNEHÅLL

Redaktionellt	2
Bibelöversättning	2
Lutherana	2

INSTITUTET FÖR BIBLISK-LUTHERSK FILOLOGI

Redaktionellt

Bäste läsare, du har framför dig nummer 1 av den femte årgången av *Biblisk-lutherskt magasin* (BM).

Redaktören

Bibelöversättning

Att rättfärdiga

Detta nummer ger en översättning av en artikel i *Lehre und Wehre*. I översättningen återger svenskans ”rättfärdigande” tyska originalets ”Rechtfertigung” och ”rättfärdiga”, ”förklara rättfärdig” tyska originalets ”rechtfertigen”. De gängse orden ”rättfärdiggörelse” och ”rättfärdiggöra” har övergivits. Problemet med dem är att de inte återger den deklarativa betydelse som tyskans och Bibelns¹ motsvarigheter har samt introducerar i stället den främmande tanken att *göra* någon rättfärdig.

Som avledning av svenskans adjektiv ”rättfärdig” står sedan gammalt till buds ”rättfärdiga” och dess avledning ”rättfärdigande” (se *Ordbok över svenska språket* utgiven av Svenska Akademien [förkortas SAOB], 1962, ”rättfärdiga”, speciellt betydelserna 3 och 4, och *Svensk ordbok* utgiven av Svenska Akademien, 2009, ”rättfärdiga”).² ”Rättfärdiga” och ”rättfärdigande” är mycket bättre lämpade för den deklarativa betydelsen som ska återges och som också kommer fram tydligt i Svenska Folkbibelns ersättning av ”rättfärdiggöra”: ”förklara rättfärdig”.

Det bör nämnas att substantivets ”rättfärdigande” suffixavledning *-ande* är korrekt och invändningsfri i språket:

De suffixavledda substantiven är många: ett abstrakt substantiv på *-ande* kan t.ex. bildas av nästan alla verb.³

Det bör också nämnas att ”rättfärdigande” återfinns i ordet ”rättfärdigandegrund” som används i juridiska sammanhang.⁴ Ordet är intressant därför att det första ledet ”rättfärdigande” genom det andra ledet ”grund” avlastas sin idag så vanliga betydelse *att (med ord) försvara och argumentera för*

något. Denna avlastning luckrar därmed upp ledet ”rättfärdigande” semantiskt så, att det blir öppet för nyansen *det att frita någon från beskyllning*, en nyans som i sin tur är tillräckligt nära betydelsen *frikänna* för att relativt lätt kunna förstås just i denna betydelse, speciellt i kontexter som ger stöd till denna förståelse.

Att objektet för ”rättfärdiga” i modern svenska ofta är en sak eller ett fenomen och inte en person är inget avgörande hinder för att utöka bruket med personobjekt.

Dessa iakttagelser visar att ”rättfärdiga” och ”rättfärdigande” inte torde möta avgörande invändningar från språkvårdshåll. Därmed står de till buds för bruk i bibelöversättning och i bibelteologiska texter och kan även rekommenderas.

Det vore faktiskt angeläget att i alla bibelöversättningar och i det bibelteologiska språkbruket överge ”rättfärdiggöra” och ”rättfärdiggörelse”, ord som när det kommer till kritan inte låter sig försvaras i dessa sammanhang p.g.a. leden *-göra* respektive *-görelse*. De kunde naturligtvis ersättas också med andra ord och uttryck, befintliga eller nybildningar, men orden ”rättfärdiga” och ”rättfärdigande” finns ju redan levande i språket, till hands sedan gammalt, och förändringen blir inte heller så stor visuellt och auditivt när ordet ”rättfärdig” följer med.

Van vid ord blir man av att använda dem, och den bibelteologiska kontexten erbjuder grunden för en rätt förståelse av nyanserna i ”rättfärdiga” och ”rättfärdigande”, så att missförstånd förebyggs.

I *Biblicum* 1–2/1980, s. 37–44, föreligger en översättning av artikeln som brukar de gängse svenska orden ”rättfärdiggöra” och ”rättfärdiggörelse”.

Lutherana

Det allmänna rättfärdigandet⁵

Den genuint lutherska teologin räknar som en av sina trossatser och -skatter läran om det allmänna rättfärdigandet. Vi lutheraner lär och bekänner att genom Kristi död hela den syndiga världen⁶ förklarats rättfärdig och att genom Kristi uppståndelse rättfärdi-

gandet av den syndiga världen högtidligt proklamerats. Denna lärosats om det allmänna rättfärdigandet garanterar och säkerställer att den höga artikeln om rättfärdigandet av tron behålls ren. För den person som håller fast vid att Gud i Kristus försonat världen med sig själv och förlåtit samtliga syndare synderna är rättfärdigandet som kommer av tron bestämt en Guds gärning av idel nåd⁷. Det är rätt att misstänka den som förnekar det allmänna rättfärdigandet för att blanda in egna verk och förtjänster i Guds nåd.

De nyare teologerna och just de som kallar sig lutherska och gäller för att vara lutherska vill inte veta något om ett allmänt rättfärdigande av den syndiga världen genom Kristus. I deras system, som de utvecklar ur det egna "trosmedvetandet", finns inte utrymme för det. Antas ett sådant rättfärdigande vill sakerna inte foga sig in och komma på rätt plats för dem. När dessa teologer avhandlar rättfärdiggörelsen lägger de fram följande tanke-system:

Gud har genom Kristus, genom Kristi offerdöd, försonat den syndiga världen med sig själv. Men återlösningen och försoningen, som verkats genom Kristus Jesus, Kristi lydnad, lidande och död, måste noga skiljas åt från den faktiska syndaförlåtelsen. Genom försoningen har Gud endast gjort det möjligt för sig själv att låta de syndiga människorna få del av ytterligare nådeshandlingar. Han har pressat tillbaka sin vrede så pass mycket att han träder i vidare förbindelse med syndarna på jorden. Försoningen har endast öppnat möjligheten till syndaförlåtelsen, rättfärdigandet. Till följd av försoningen går Gud vidare efter syndarna och kallar dem genom evangeliet och arbetar för deras omvändelse, och när nu en syndare är omvänd och tror på Jesus Kristus blir den möjligheten till verklighet och då först kommer rättfärdigandet, syndernas förlåtelse, till stånd från Guds sida. Man kan slå upp läroböcker av t.ex. Thomasius⁸, Kahnis⁹, Martensen¹⁰, Luthardt¹¹, Frank¹², Philippi¹³: överallt kommer man att få syn på den här kort beskrivna lärotypen.

Det är lätt att se hur de mest betänkliga konsekvenser uppkommer av detta: Det är alltså först syndarens tro som åstadkommer rättfärdigandet som förmår och driver Gud att uttala en nådesdom över honom. Tron sammanfaller här med och är den drivande orsaken till rättfärdigandet. Nog beskriver de nämnda teologerna tron också som ett medel som griper tag i Guds nåd i Kristus och talar om trons mottagande art och natur. Men endast Kristus för sig, Kristi återlösning, med uteslutande av syndernas förlåtelse, är för dem trons objekt. De förnekar enhälligt att den rättfärdigande tron griper om rättfärdigheten som gäller inför Gud, nämligen syndernas förlåtelse. I stället är syndernas förlåtelse först resultatet och produkten av den troende hållningen. Så är alltså tron inte bara medel, inte bara en hand som tar emot Guds gåva, utan just detta tagande och gripande av Kristi förtjänst är en människans handling som åstadkommer något, skapar något som inte fanns tidigare, nämligen syndaförlåtelsen; den är alltså i grunden en framgångsrik prestation. Bedömt efter Bibelns förtjänstbegrepp är tron [i denna lärouppfattning] en förtjänstfull gärning. Just därmed är rättfärdigandets tröst byggd på sand. Om den syndiga människan vill bli säker på om Gud också håller henne för rättfärdig, har förlåtit henne hennes synder, så hjälper detta henne inte alls när hon ser sig om efter Kristus och evangeliet. För i Kristus, i evangeliet om Kristus, hittar hon i så fall endast en möjlighet till syndaförlåtelsen, till rättfärdigandet. I stället måste människan se in i sitt hjärta, om hon där kan hitta den hållning som först gör denna möjlighet till verklighet. När hon nu, när hon ängslas och plågas av sina synder och känner Guds vrede, inte påträffar den där kritiska punkten i sitt inre, när tron undandrar sig hennes känsla, hennes förnimmelse, då – ve henne! – har räddningslinan ryckts ur hennes händer, då förtvivlar hon och går förlorad trots all möjlighet till räddning.

Man ser hur ivrig djävulen är att med lutherskt klingande formler och fraser lura de lutherska kristna på deras bekännelses

bastion, den rätta läran om rättfärdigandet. Här måste vi se oss noga för, så att vi inte förlorar vad vi har. Trosartikeln om rättfärdigandet förblir ren, fast och orubbad när vi inte glömmer läro- och trossatsen om det allmänna rättfärdigandet, när vi håller fast vid att hela den syndiga världen genom Kristus, genom det som Kristus har gjort och lidit, redan är förklarad rättfärdig. Detta är en klar och viss lära i den Heliga Skrift. Det klassiska belägget för den är andra hälften av Romarbrevets femte kapitel. Den helige Paulus gör i 5:12–21 en sammanfattning av vad han lärt om rättfärdigandet från 1:16 och framåt. Sammanfattningen av detta avsnitt ges i sin tur i de två verserna 18 och 19. Där står:

Som nu genom en endas synd fördöms alla människor, så har genom en endas rättfärdighet rättfärdigande till liv kommit över alla människor. För liksom genom en enda människas olydnad många har blivit syndare, så blir också genom en endas lydnad många rättfärdiga.¹⁴

De två människorna Adam och Kristus ställs här emot varandra. Om den ena människan, Adam, sägs (vi översätter ordagrant):

Genom en enda människas överträdelse har det för alla människor kommit till fördöms.

Genom denna enda människas olydnad har de många ställts fram som syndare.

Adam har syndat, överträtt den gudomliga befallningen, varit olydig, och just därigenom, just därmed har de många som härstammar från Adam, alla människor, ställts fram som syndare, överträdare inför Gud. *En* människas överträdelse, olydnad har tillräknats de många, alla.¹⁵ Nu gäller alla människor inför Gud som överträdare, som olydiga. De har alla syndat i och med Adam, v. 12, och till följd av *en* människas olydnad, som alltså är allas olydnad, är de många, är alla människor hemfallna åt fördömsen, åt döden. Kristus är motsatsen till Adam. Om honom säger Paulus:

Genom en enda människas rättfärdighet har det för alla människor kommit till ett livets rättfärdigande.

Genom denna enda människas lydnad blir de många ställda fram som rättfärdiga.

Futurformen κατασταθήσονται¹⁶ är ett s.k. logiskt futurum.¹⁷ Det anger att så visst som det första är fallet, nämligen att de många genom en endas (Adams) gärning ställts fram som syndare, så äger också och lika visst det andra rum, nämligen att genom en endas (Kristi) gärning de många blir ställda fram som rättfärdiga. Det andra hör lika väl som det första till det förgångna. Aposteln lägger fram vad som i och med en endas gärning skett med de många. Så Kristus, denne ende, har uppfyllt all rättfärdighet, har presterat lydnad. Hela hans liv, lidande och död var ett uppfyllande av rättfärdigheten (δικαίωμα), en stor lydnadsgärning, och just därigenom och därmed har de många, just de som genom Adams synd blivit syndare, fördöms syndare, har alla människor ställts fram inför Gud som rättfärdiga. Rättfärdigheten, en endas lydnad, har tillräknats de många, alla. Nu gäller alla människor inför Gud som rättfärdiga, lydiga. Rättfärdigandet har kommit alla till del, och det ett livets rättfärdigande, i kraft av vilket livet, det eviga livet tilldöms dem i stället för döden. Föreliggande bibelställe hör till de tydliga, solklara ut-sagorna. Paulus betygar här klart och tydligt att alla människor, som genom Adams synd var fördöms, genom Kristus rättfärdigats och att de just därmed att Kristus uppfyllde all rättfärdighet och presterade lydnad inte bara rättfärdigats som en möjlighet utan faktiskt. Det är en usel ordförklaring när nyare utläggare anmärker att de många, ”alla människor”, bara kan vara de troende därför att Paulus i övrigt tillskriver rättfärdigandet endast de troende. Det utgör en kränkning av bibelordet, ordalydelsen och sammanhanget.

Andra utsagor i Bibeln stämmer överens med detta bibelord. Genom Kristi lydnad, som han också visade i döden, har försoningen åstadkommit, världens försoning. Försoningen är allmän. Kristus är försoningen för hela världens synd, 1 Joh 2:2.¹⁸ Nu är det så att aposteln Paulus

använder begreppen försoning och rättfärdigande utan åtskillnad. Han skriver i Rom 5:8–9:

Så anbefaller Gud sin kärlek till oss att Kristus dog i vårt ställe när vi ännu var syndare. Så blir vi så mycket mer bevarade från vreden efter att vi har blivit rättfärdiga (egentligen: rättfärdigade) genom hans blod.

Denna mening förklarar Paulus genom den parallella meningen i v. 10:

För om vi blev försonade med Gud genom hans Sons död medan vi var Guds fiender så mycket mer blir vi saliga genom hans liv när vi nu är försonade.

På detta säkra faktum i det förgångna, nämligen Kristi död, grundar aposteln här vissheten om den kommande saligheten, den slutliga frälsningen från vreden. Vad Kristi död lett till för oss uttrycker han en gång så här:

vi blev försonade med Gud genom hans Sons död och en annan gång så här:

vi blev rättfärdigade genom hans blod.

Försoning och rättfärdigande betyder för honom en och samma sak. Alltså: har hela den syndiga världen genom Kristi död och blod blivit försonad med Gud kan vi också säga att den syndiga världen genom Kristi död och blod förklarats rättfärdig. Rättfärdigande är inget annat än syndernas förlåtelse. I 2 Kor 5:19 betygar den helige Paulus:

Gud var i Kristus och försonade världen med sig själv.

Han förklarar detta närmare genom tillägget:

i det att han inte tillräknade människorna deras överträdelser.

I det att Gud genom Kristus, Kristi död, försonade världen med sig själv förlät han dem, världen, alla som tillhör världen, alltså alla människor deras synder, tillräknade dem inte. Faktum är att världens – hela världens – alla synder är förlätna, eftersom Kristus dog för syndarna. Det är en usel ordförklaring av utläggare när man förändrar den tidigare skedda syndaförlåt-

telsen till ett möjliggörande av en senare syndaförlåtelse.

Hur detta, som den helige Paulus lär om det allmänna rättfärdigandet, står alldeles i samklang med det som han i övrigt, t.ex. i Romarbrevet från 1:16, lärt om rättfärdigandet av tron, lämnar han inte obehandlat i detta sammanhang i Rom 5. Just på detta sätt bevaras åt tron dess egenartade begrepp och karaktär, varigenom den utesluter allt människans eget verk och förtjänst. Det heter i Rom 5:17:

För om döden på grund av denna endas synd härskat genom denna enda, mycket mer kommer de som då mottar nådens fullhet och rättfärdighetens gåva härskas i livet genom denne ende Jesus Kristus.

Genom den endes lydnad har alla människor förklarats rättfärdiga, erhållit livets rättfärdigande. Därmed sägs dock inte att nu de alla, liksom de alla förklarats rättfärdiga, faktiskt kommer att ärva, åtnjuta evigt liv, regera i liv. Endast de som tar, mottar (*λαμβάνοντες*) nådens fullhet, rättfärdighetens gåva, kommer att regera i liv genom den ende, Jesus Kristus. Detta tagande, mottagande, som aposteln redan tidigare har talat om, ”genom vilken vi nu har tagit, emottagit (*ἐλάβομεν*) försoningen”, v. 11, är inget annat än tron. Tron tar, erhåller. Tron framträder genomgående som ett medel, endast som ett medel, genom vilket vi erhåller, får oss till del allt som hör till rättfärdigandet, nådens fullhet, Kristi lydnad och rättfärdigandet självt, rättfärdigheten. Tron kommer inte på något sätt i betraktande som en människans gärning genom vilket något som inte fanns tidigare åstadkoms. Det är inte vår tro och vårt gripande som avgör Guds dom över oss, som växlar hans förkastelsesdom till dess motsats, som först åstadkommer detta förhållande i vilket Gud nu genom Kristus står till syndarna. Nej, endast Guds överflödande nåd och Kristi lydnad, denna enda människas, får och driver Gud att förklara oss fria från och utan synd och fördömelse. Ja, de har redan för länge sedan fått Gud att förklara hela den syndiga världen rättfärdig. Detta Guds domslut står fast sedan länge.

Detta Guds nya förhållande till syndarna har åstadkommit genom Kristi lydnad. Guds nåd, Kristi lydnad, rättfärdighetens gåva är färdiga och beredda före vår tro och vårt gripande. De räcks och hålls fram för mottagande i ordet, i evangeliet, såsom Paulus lär, åt alla människor som uppfattar¹⁹ evangeliet. Och genom tron, i det att vi tror evangeliet, tar vi nu personligen i besittning försoningen, rättfärdigandet, rättfärdigheten som redan har tillsagts alla syndare. Genom tron träder vi alltså personligen in i denna Guds rättfärdigande dom, som Gud redan uttalat över syndarna gemensamt, in i detta genom Kristus grundade och framställda nya förhållande, nådesförhållandet, och gäller alltså inför Gud som rättfärdiga och kan berömma oss:

Då vi alltså har blivit rättfärdigade av tro...²⁰

Så blir genom tron det allmänna rättfärdigandet personligt.²¹ Vi drar och styr Guds rättfärdigande dom rakt på vårt huvud, på vår person. De som inte tror, som förkastar Kristus och evangeliet, har visserligen också förklarats rättfärdiga genom Kristi lydnad, men de ställer sedan sig själva utanför detta förhållande som Gud har till syndarna, förhållandet som endast upprättats och har bestånd i Kristus och som endast i evangeliet öppnas för de syndiga människorna. Den som tror gör inte till verklighet något som Gud bara hade gjort möjligt för honom utan inser och bekräftar vad som länge varit sanning och verklighet vad Gud anbelangar. Den som inte tror försätter det som redan var verklighet ur kraft och bestånd. Vi kan åskådliggöra saken för oss genom en bild som den helige Paulus en gång antyder.²² I Kristus har den frälsande nåden, Guds vänlighet och välvilja uppenbarats för alla människor. Över hela den syndiga världen lyser sedan dess ett klart solsken. Detta ljus har skinrat allt mörker. Gud har glömt de tidigare syn-

derna. Alla människors ögon är dock ännu inte öppna. Innan evangeliet, i vilket rättfärdighetens sol skiner, kommer är människan blind och dyster. Men när hon lär känna Kristus och evangeliet, när hon kommer till tro, då ser hon solen stå på himlen och blir ljus och glad i dess sken. Hon skapar inte solljuset genom att se och bli varse, utan det är så hon fångar och tar upp ljuset och dess välgörande värme i sig. Hon lever och vandrar nu i ljuset.

Det är dock bara en svag jämförelse. Vi kan här inte med vårt lilla förstånd belysa och förklara allt. Sådan som människan föds till världen befinner hon sig i Adams skuld och fördömelse. Likväl har livets rättfärdigande redan kommit i och med Kristus över alla människor. Genom *en* människas lydnad är vi redan förklarade rättfärdiga, benådade. Likväl berömmar vi oss, när vi blivit omvända och kommit till tro: ”En gång inte i nåden, men nu i nåden.” Det kan vi inte förmedla förnuftsmässigt. Vi avstår från att göra ett system av rättfärdigandet. Vad Bibeln säger om rättfärdigandet, det anammar vi, håller vi fast vid, och låter inte ett enda ord därav förminska eller förvanskas för oss. Vi vet också att allt det, också det som blivit oss sagt om det allmänna rättfärdigandet, har skrivits oss till tröst, tjänar till vår frälsning. När det kommer till drabbning, i det kritiska läget, när själen svävar mellan död och liv, mellan himmel och helvete, när vi erfar den förlorade, fördömda människans hela jämmer, då tar vi vår tillflykt till den allmänna nåden, då hämtar vi trösten av rättfärdigandet av alla människor, alla syndare, och drar av det slutsatsen att det som skett alla människor med säkerhet också gäller oss, med säkerhet också är menat för mig personligen. Så blir vårt hjärta stilla inför Gud.

Noter till "Bibelöversättning"

¹ Det grekiska verbet som i NT:s grundtext används för handlingen δικαιώ, och substantivet för saken är δικαιοσύνη. Det är obestridligt att betydelsen inte är "(det att) göra rättfärdig" utan deklarativ, d.v.s. att "(det att) förklara rättfärdig, räkna som rättfärdig, rättfärdiga" o.dyl. Samma gäller GT:s motsvarighet till δικαιώ, den hebreiska roten קָדַשׁ i stamformen הִיפִּיל.

² *Svensk ordbok* ger som en referens i Nya testamentet från år 1526 för betydelse 3: 1 Kor 4:4 och som referenser för betydelse 4: Rom 6:7; Gal 2:16 och Jak 2:24.

Ytterligare förekomster av "rättfärdiga" i NT 1526 är Luk 18:14; Apg 13:38; Rom 8:33; 1 Kor 6:11; 1 Tim 3:16 och Jak 2:25.

³ Teleman – Hellberg – Andersson, *Svenska Akademiens grammatik*, 2, 1999, s. 34.

⁴ Ett exempel: "rättfärdigandegrund" används 120 gånger i Anna-Maria Elisabeth Zizanis examensarbete (på Handelshögskolan vid GU) "Innebörden av rättfärdigandegrunden en väl avvägd fördelning av beskattningsrätten", 2020. Ett exempel (s. 47): "Det huvudsakliga syftet med uppsatsen har, för det första, varit att tydliggöra innebörden av rättfärdigandegrunden *den väl avvägda fördelningen av beskattningsrätten* baserat på ett urval av EU-domstolens praxis. Uppsatsen har dessutom strävat efter att kunna besvara frågan i vilka situationer grunden med framgång har ansetts kunna rättfärdiga hindrande nationella inkomstskatteregler. Därtill sökte uppsatsen att undersöka förhållandet mellan nyss nämnda rättfärdigandegrund *skattesystemets inre sammanhang* samt *den skatterättsliga territorialitetsprincipen*."

Noter till "Lutherana"

⁵ Georg Stöckhardt, "Die allgemeine Rechtfertigung", *Lehre und Wehre*, 34:6 (1888), s. 161–166. Slutnoterna är från Red.

⁶ "Den syndiga världen" översätter den tyska textens "die Sünderwelt".

⁷ Den tyska texten har "ein purlauterer Gnadenact Gottes".

⁸ *Christi Person und Werk*, 1852–1861.

⁹ *Lutherische Dogmatik*, 1861ff.

¹⁰ *Christliche Dogmatik*, 1856.

¹¹ *Kompendium der Dogmatik*, 1865.

¹² *Das System der christlichen Wahrheit*, 1878–1880.

¹³ *Kirchliche Glaubenslehre*, 1854–1879. Vi citerar ur V, 1867, s. 2: "Gott läßt dem Menschen die Wahl. Er achtet die menschliche Freiheit, die er selbst verliehen hat. Er spricht nicht alle gerecht und macht sie nicht Alle selig, weil er selbst mit Allen versöhnt ist und Allen die Seligkeit durch Gnade bereitet hat. ... Der Mensch hat also zwischen dem alten und dem neuen Wege selbst zu wählen." Förutom de synergistiskt klingande uttrycken bör man notera avvisandet av att försoning och rättfärdigande är uttryck för samma sak. Ett rättfärdigande före trons uppkomst är därmed förnekat.

¹⁴ Stöckhardt följer i artikeln Luthers bibelöversättning utom i få detaljer.

¹⁵ "Många" i v. 19 står inte i opposition till "alla" utan till "en enda", vilket bekräftas av v. 18, där "alla" används.

¹⁶ Det grekiska ordet har här ovan översatts med "blir ställda fram".

¹⁷ Logiskt futurum finns enligt Zerwick, *Graecitas Biblica*, 1966, s. 97 i NT: "Emellanåt ska futurum inte förstås strikt temporalt utan logiskt, såsom en slutledning logiskt sett efterföljer en föregående presens(form). ... Samma gäller möjligen i ... Rom 5:19" (Interdum futurum non stricte temporaliter sed **logice** intelligendum est, quatenus conclusio logice posterior est praemissa praesenti. ... Idem fortasse valet de ... R 5, 19.).

Andra har för detta fenomen, futurum för presens, i grekiskan hänvisat till Kühner - Gerth, *Ausführliche Grammatik der Griechischen Sprache*, 2:1, 2015, s. 172: "Oft erscheint das Futurum nur als ein gewählterer Ausdruck statt des P r ä s e n s, indem der Redende das was gegenwärtig bereits vorhanden oder möglich ist, als erst künftig eintretend setzt."

¹⁸ "Han är försoningen för våra synder, och inte bara för våra utan också för hela världens."

¹⁹ Den tyska texten har "vernehmen".

²⁰ Rom 5:1.

²¹ Den tyska texten har "So wird durch den Glauben die allgemeine Rechtfertigung zu einer speciellen."

²¹ Det är för Red. oklart vilket ställe hos Paulus (av flera möjliga) som Stöckhardt avser.